శిశిరాంతము

తేకుమళ్ల రామచంద్రరావు గారు, బి. ఏ., (ఆనర్సు)

బంగాళాఖాతమునకు దక్షిణముననున్న సుధాంబరద్వీపము ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునందలి ద్వీపములలో నొక్కటి. హిందూశాంతమహాసముద్రప్రాంత దేశములకు బోవు పెద్దపెద్దయోడల కీ సుధాంబరము ముఖ్యమగు రేవు. ఆద్వీపవాసులు వర్ణమున నల్లనివారైనను చూచుటకందముగనే యుండిరి. వారికి మంత్రములపైనను మాయపైనను పిచ్చినమ్మకము మిక్కుటము.

"ఆంధ్రమాత" యను నోడ యాంధ్రదేశమునుండి బయలుదేరి యొకనాఁటిసాయంతన సమయమున సుధాంబరము చేరెను. ఆయోడ నాయకుఁడగు నాగస్తంభుఁడు సుధాంబరద్వీపముపై నడుగిడి అచ్చటి కుడ్యములవంకను, సౌధములవంకను, అచ్చటచ్చట నెగురుచున్న యాంధ్ర సామ్రాజ్యపతాకములవంకను చూడసాగెను. చూడఁ జూడ నొకవిధమగు తృప్తియు, సంతసమును నాగస్తంభుని హృదయసీమ నాక్రమించుకొనసాగెను. కూనూర వర్తకసంఘమువారి కొలువున నాగస్తంభుఁడోడ నాయకుఁడగుటచే వారిచ్చు నుపకారవేతనమును తీసికొనుచు తన యోడలపని యైనపిమ్మట జీవితశేషమును గడపుటకు సౌందర్యరాశియగు సుధాంబర మాతనికి నచ్చినది. ఆద్వీపమున నొక చక్కనియిల్లు కట్టుకొని, దానిచుట్టును సౌరభమును వెదచల్లు పూలతోఁటను నాటించి భూలోకమున స్వర్గసుఖముల ననుభవించుతలంపే మనుజున కానంద మొసఁగదు? నాగస్తంభుఁడు రేవునకుఁ బరిసరముననున్న ప్రదేశమును గలయఁజూచెను: అచ్చటి కృష్ణవర్ణులను, తెల్లగోధుమరంగుగల యాంధ్రులను, వృక్షరాజములను, సౌధాదులను ఆతఁడు విలోకించెను.

నాగస్తంభుఁ డనాగతవిధాతయే యైనచో సుధాంబరమునకుఁ బోయి యుండెడివాఁడు కాఁడు. ఆతని కాలోచనలతోఁ బ్రొద్దుపుచ్చుటకు కాలములేదు. పీడకలలు, పిచ్చినమ్మకములు, భీకరరాత్రులు నన నేమియో నాతఁ డెఱుఁగఁడు. ఇదియే యాతని కథలోని విశేషమునకుఁ గారణము.

రేవు చేరుటతోడనే కూనూరవర్తకసంఘమువారి సుధాంబరమునందలి ప్రతినిధియగు బింబగుప్తునకు కనుపడవలసి యుండుటచే నాతఁ డుండు ప్రదేశమునకు నాగస్తంభుఁడు దారితీసెను. నాగస్తంభునివలె నాతఁడును దన స్వస్థలమగు నాంధ్రదేశమును విడచి సామ్రాజ్యభాగములగు దూరద్వీపములందు నివాసమేర్పచుకొన్నవాఁడు. వారిరువురును కబురులు చెప్పుకొనుటలో సుధాంబరమునందలి విశేషములు బైటపడసాగెను కాని నాగస్తంభుఁడేలనో వానిని వినుచున్నట్లు లేదు. కాని తమవర్తకసంఘమువారిదేయైన "గౌతమి" యనునోడ వారముదినములు కందరద్వీపమున నాగిపోయినదనియు, మరునాఁడు సుధాంబరము చేరుననియు వార్త వచ్చినదని బింబగుప్తుఁడు చెప్పునప్పటికి నాగస్తంభుఁడు పరధ్యానాధీనమై యుండిన మానసమును సావధానమొనరించెను.

"ఆయోడనాయకు నెఱుఁగుదువా?"

ఎఱుఁగనని యర్థము వచ్చునట్లు నాగస్తంభుఁడు తలపంకించెను,

"మఱచితిని; నీవు కూనూర వర్తకసంఘమున క్రొత్తగ ప్రవేశించితివికదా? 'గౌతమి'కి నాయకుఁడశ్వనీపుత్రుఁడు. నీవలెనే యాతనికిని దాదాపిరువది యెనిమిదేండ్లుండును. ఆతనితో చిన్ననాటినుండియు పెరిగిన మాధరి మిగుల రూపవతి. ఆమె యీతనికి ప్రధానము చేయఁబడి చాలకాలమైనను ఏకారణముచేతనో యశ్వనీపుత్రుఁ డింతవఱకు వివాహముమాట తలపెట్టలేదు. ఆరూపవతి యెవ్వరితోడను జోక్యము గలిగించుకొనకుండ నీద్వీపముననే నివసించియున్నది. ఇచ్చటివిశేషములలో నిదిముఖ్యమైనది."

సంధ్యాసమయము సమీపించుచుండగా నాగస్తంభుఁడు బింబగుప్తునితో సుధాంబరపు వీథులగుండ నడచు

చుండెను. త్రోవలో నింటికేగుచున్న మాధరిని వారు కలసికొనిరి. బింబగుప్తుఁడా స్త్రీపురుషుల నొకరికొకరి నెఱుకపరచెను. వారొక యరగడియసేపు సంభాషించిరి కాని యామెమాత్ర మంతగ మాటలాడలేదు. ఆ యరగడియలో నామెతండ్రియు తాతలును నోడల నాయకులనియు, నామె తల్లిదండ్రులు పరలోకగతులైనప్పుడామె చిన్నబాలికయగుటచే నశ్వనీపుత్రునితల్లి పెంచెననియు, నాయవ్వ యవసానకాలమున మాధరిని, అశ్వనీపుత్రునిఁ దనకడకుఁ బిలచి వివాహము గండని చెప్పెననియు నాగస్తంభుఁడు తెలిసికొనెను.

ఇంతలో మాధరి నివసించినగృహము సమీపించెను. ఆయింటిచుట్టునున్న తోఁటలోని వృక్షాగ్రములు శిరములను పంకించి చల్లటి గాలిని వీచుచుండెను. మాధరి నాగస్తంభునివంక దృష్టి సారించెను. సాంధ్యమందానిల పరిష్వంగమున నాగస్తంభుని యొడలు పులకించెను. సుధాంబరద్వీపము నెట్లు మనఃపూర్తిగ ప్రేమించెనో మాధరినిగూడ నాగస్తంభుఁ డట్లేమనఃపూర్తిగ ప్రేమించెను.

"నేను నివసించు గృహమిదియే. లోనికివచ్చి కూర్చుందురా?"

"నేను శీఘ్రముగఁ బోవలసిన పనియున్నది. నాగస్తంభుఁడు నీయాతిథ్యము నంగీకరించునని సెలవుగొని బింబగుప్తుఁడు వెడలిపోయెను.

వా రిరువురు గృహద్వారముకడ కరిగిరి.

"తలుపు తెరువఁబోవునపుడెల్ల నా కొకవిధమగు భయము గలుగుచుండును. దయ్యములపై నాయతిథికి నమ్మక మున్నదా?"

"దయ్యములా? లేదు."

మాధరి తలుపు తెరచెను. లోపలనంతటను గాఢాంధకారము నిండియుండెను. "చెకుముకి యెక్కడ పెట్టితినో" యనుమాట లామె భయకంపితమగు స్వనముతో నుచ్చరించెను.

ఇంతలో చెకుముకిని కొట్టి నిప్పుచేసి మాధరిదీపికను వెలిగించెను. ఆదీపకళికాకాంతిలో భయోత్పాతముచే పాలిపోయిన ముఖపద్మముతో, కంపించుచున్న తనూలతతో నామె నిలిచియుండెను.

"మాధరీ, మనమిరువురమును దప్ప నింకెవ్వరు నిక్కడ లేరే; ఏల భయపడెదవు?"

ఆమె యేమియు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుస్థితిలో లేకుండెను. "నిజమే కాని__" యనుచు నామె యొక తలుపు తెరచెను. అవతలి గదియం దొక పందిలి మంచమును దానిచుట్టు నొక దోమ తెరయుఁ గానవచ్చెను. "ఈగదిలోనే నేను పరుందును. రాత్రులం దీ తలుపును తీసియుంతును. ఇచ్చట నీదీపము బాగుగ వెలుఁగుచునే యుండును. అశ్వనీపుత్రుఁడు నెల కొకసారి యిచ్చటికి వచ్చుచుండును. తక్కినసమయములం దెల్లపుడును, నిచ్చటికనేక యోజనములదూరముననున్న కంబర ద్వీపముకడనుండును; కాని యప్పుడప్పుడాతఁ డా బల్లను పట్టుకొని తదేక దృష్టితో నావంకఁ జూచుచుండును".

"ఆతనికి వివాహము కాలేదు గదా?"

"లేదు. ఆతఁడు కనఁబడుటతోడనే నేను లేచి యాతని సమీపింతును; కాని యాతఁడెందును కనుపించఁడు."

నాగస్తంభున కేమి యాలోచనతోఁ దినదో కాని యాతఁడు తలపంకించెను. ఆతని నేత్రయుగళమునందు కనికరమును ప్రేమయు వెల్లివిరియుచుండెను.

మాధరి యాతనివంకఁ జూచెను. "నావలనతో నాయతిథి హృదయశాంతికి భంగముగలిగించితిని కాబోలు. నేఁటియుదయముననే తోఁటలోని ద్రాక్షపండ్లరసమును తీసితిని. అది కొంచెము తెత్తునా?"

"వలదు. వలదు. నేనుపోవుటకు వేళయైనది."

"లేదు. ఇప్పుడ స్తమానముదాటి యారుగడియలైన కాలేదే."

నాగస్తంభుఁడు మారుమాటాడక ఆసనాసీనుఁడయ్యెను. ద్రాక్షరసము తెచ్చుటకు మాధరి లోని కరిగినప్పుడాతఁడు దశదిశలకును తనదృష్టిని సారించెను. ఆ గృహమునకు సుఖము దూరమని యాతఁడు గ్రహించెను.

మాధరి ద్రాక్షారసమును గొనితెచ్చెను. ఆమె యతిథి యేనిముసమున వెడలిపోయి తనను భయము వాతఁ బడవేయునో యని యామె తత్తరపడుచుండుటచేఁగాఁబోలు నామె నడకయు, మాటలును, చేఁతలును ఆమనోభావమునే ప్రకటించుచుండెను. తోఁటలోని ద్రాక్షతీగ లొకదానికొకటి యల్లుకొన్నట్లు వారిరువురి దృష్టు లొకదానినొకటి పెనవైచికొనియుండెను.

"మాధరీ, నేను ప్రపంచమున నంతటను తిరిగితిని. కాని దయ్యముల నెచ్చటను చూడలేను."

"నాయూహలు—నామనస్సు—"

నాగస్తంభుఁ డామెవంక తదేకదృష్టితోఁ జూచుచుండెను.

"అశ్వినీపుత్రా!"

"మాధరీ, వణకిపోయెద వేమి? భయములేదు. ఏమున్నది?"

ఇట్లనుచు నాగస్తంభుఁడామె చేతి నందుకొనెను

ద్వారముకడ నింతవఱకును నిలచిన యొక యాకృతి బల్లకడ కరుదెంచెను.

"అశ్వినీపుత్రా!"

"నేనిప్పుడు వత్తునని, పాపము, మీకు తెలియదు."

ఈమాటలు వినునప్పటికి నాగస్తంభునకు సంశయ విచ్ఛేద మయ్యెను. నిజముగ నశ్వనీపుత్రుఁడే యచ్చట నిలిచెనని యాతఁడు రూఢిచేసికొనెను

అశ్వనీపుత్రుఁడు మొదట నాగస్తంభునివంకఁ జూచెను. తరువాత మాధరివంకఁ జూచెను. పిమ్మట తెరచియున్న పడకటింటివంకఁ జూచెను. ముఖమున నొక విమపు చిరునగవుతో "నేను మీకు దిగ్భ్రమ కలిగించినా" ననెను.

నాగస్తంభుఁ డించుక చలించెను. ఆచిరునగవున కర్థమేమి?

"తమ నామాక్షరములెవ్వి?"

"నాగస్తంభుఁడు."

అశ్వినీపుత్రుఁడు తనవలెనే భూగోరవర్తక సంఘ చిహ్నములుగల వస్త్రములను ధరించిన నాగస్తంభుని వంకఁ జూచెను. అంతటితో నాగస్తంభుఁడు లేచి నిలువఁబడెను. మాధరియు వర్ణవిహీనమగు వదనముతో, చేతనాహీనమగు శరీరముతో నాసనముపై నొక మూటవలె గూర్చుండెను. నాగస్తంభుఁ డాప్రదేశమును విడచి తనయోడకుఁ బోయెను.

నాగస్తంభుఁడు రేవుచేరునప్పటికి 'గౌతమి' రేవులో నుండెను. అశ్వినీపుత్రుని హృదయమునందలి యూహ లిప్పుడు నాగస్తంభునకు ద్యోతకములగుచుండెను. మాధమతి కనుమానమే యాహారము. ఆతఁడు మాధరి నన్యాయముగ నవకతవక ప్రశ్నలడుగునుగాఁబోలుఁ. ఆమె పాలిపోయిన వదనమా క్రూరుని మనోవీథి నావంతయు కరుణ జనింపఁ జేయఁ జాలదు కాఁబోలు. ఇట్లాలోచించుచు చేయునదిలేక నాగస్తంభుఁడు తనరెండు పిడికిళ్లతోను జుట్టుపీకికొనెను. నోరెత్తుటకిసుమంతయు నశ్వనీపుత్రుఁ డెడమీయ నప్పుడు నాగస్తంభుఁ డేమి చేసి యుండఁగలఁడు?

ప్రాతస్సంధ్యాకాలమున నాగస్తంభుఁ డోడదిగి యూరఁ ప్రవేశించి, మాధరీగృహద్వారముకడ నిలిచి యూహాసముద్రములో మునిఁగిపోయెను. కాని అతని కెవ్వరును కనఁబడలేదు, ఆతనికేమియు వినఁబడలేదు.

'ఆంధ్రమాత' సుధాంబరమును విడచి సముద్రయాన మారంభించెను. మఱల మూఁడు మాసములవఱకు నాగస్తంభుఁడాద్వీపమునకుఁ బోలేదు కాని యామూఁడు మాసములలో మాధరి యాతని హృదయమున స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనెను. ఆమె జీవితము విచారకరముగ పరిణమించినదని యాతఁడు తెలిసికొనెను. సుధాంబరములో నాగస్తంభుఁడు మఱల బింబగుప్తుని కలసికొనెను. 'గౌతమి' మూఁడు దినముల క్రిందట సుధాంబరమును విడచెననియు, అశ్వనీపుత్రుఁడు క్రోధోద్రేకుఁ డయ్యెననియు, మాధరి జ్వరబాధ ననుభవించుచున్నదనియు, ఆద్వీపవాసులగు కృష్ణవర్ణులందరు నాయిల్లు దయ్యముల కొంపయని యందడుగిడకున్నారనియు బింబగుప్తుఁ డాతనికి తెలిపెను.

"మాధరి కేమాత్రము సుఖము లేదని నాకు తోచుచున్నది."

నాగ స్తంభుఁడీమాటకుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక లేచి నిలచెను.

"నీవెప్పుడైన దయ్యమును చూచితివా?" యని బింబగుప్తుఁ డడిగెను.

"లేదు. నీవో?"

"ఈ దయ్యములగోడనయే మాధరిని మరణము పాలుచేయుచున్న ట్లున్నది."

"ఇప్పు డామె కెవరు సాయముచేయుచున్నారు?"

"మనవర్తకసంఘపు టారోగ్యాధికారి భార్య."

నాగ స్తంభుఁడు మాధరిపడకయొద్ద నాసనాసీనుఁ డయ్యెను. ఆతనికన్నులామె ముఖమునుండి మఱలలేదు. "మాధరి యొక్కమారు కన్నులు తెరచిన చాలును. నే నామెను ప్రేమించుచున్నానని చెప్పవలెను. ఆమె కిది తెలియకున్న నిఁక నెట్లు?"

ఆమె యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములతో నామెపైకప్పిన దుప్పటికూడ కదలియతికోమలమై కన్పడుచుండెను. కాని నాగ స్తంభుఁ డీయందచందముల నవలోకించుట లేదు. ఆతని హృదయమున గాటమగు ప్రేమకుఁ దప్ప మఱొక యూహకుఁ జోటు లేదు.

ఆమె కన్నులు తెరచి నాగ స్తంభుని జూచెను. ఆమె యధరపల్లవముల మందారుణరోచులు మందహాస రోచులలో లీనమై పోయెను. ఆమె దృక్కోమలికలు నాగ స్తంభునిచూడ్కులతోఁ గలయికఁ జెందెను. ఉత్తరక్షణముననే యామెకన్నులు మూఁతలు పడెను. కాని యామె యర్థమును నాగ స్తంభుఁడు గ్రహింపకపోలేదు. మాధరి హృదయపూర్వకముగ తనప్రేమ సామ్రాజ్యమునకు నాగ స్తంభుని పట్టభద్రు నొనర్చినది. నాగ స్తంభుఁడు చివాలున వంగి యామెపెదవులను ముద్దిడుకొనెను.

ఇంతదనుక మఱచిన సంగతులు నాగ స్తంభున కిప్పుడు జ్ఞప్తికి రాఁజొచ్చినవి. అశ్వినీపుత్రునితల్లి యవసానకాలమున నశ్వినీపుత్రుఁడు చేసిన వాగ్దానమునకు విరుద్ధముగ కందరద్వీపమున బిలవతియను సంకరజాతి స్త్రీతో నాతఁడు కాలముపుచ్చుచున్నసంగతి కొలఁది కాలము క్రిందట నాగ స్తంభునకుఁ దెలియవచ్చెను.

నాగ స్తంభుఁడు మాధరిముఖమువంక నొకసారి దృష్టిమఱలించెను. ఆమెవదనము మందహాససుందరమై యుండెను. నాగ స్తంభుని హృదయమున విద్యుచ్ఛక్తివలె నొక్కయూహ జనించెను.

"మాధరి యిఁకభయపడుట లేదు. దాని హృదయమున ప్రేమకు తప్ప నింకొకటికి చోటు లేదు."

వైద్యుఁ డరుదెంచెను. "రోగి నిద్రించుచున్నది. జ్వరము పోయినది."

'ఆంధ్రమాత' మఱల సుధాంబరమునువిడచి వెడలిపోయెను. నాగ స్తంభుఁ డశ్వినీపుత్రుని దుష్కృత్యములను దలపోసి మాధరి నాతఁడు బలాత్కరించి వివాహ మగునని వగచుచుండెను. ఎట్లున్నను చిన్ననాఁడే యశ్వినీపుత్రునకు ప్రధానమైనందున మాధరిని చూడనొల్లక సుధాంబరమునకు వచ్చినప్పుడెల్ల తొందరగ నవసరములగు పనులను చక్కబెట్టుకొని నాగ స్తంభుఁడు వెడలిపోవుచుండెను. కాని యొకనాఁడు సుధాంబరమున 'కాంధ్రమాత' వచ్చినప్పు డోడలోని యుద్యోగి యగు వృషభదత్తుఁడు మాధరిచే తన కీయఁబడిన యొక యుత్తరమును నాగ స్తంభున కిచ్చి యిట్లనెను.

"అశ్వినీపుత్రుని మీరు కలసికొని దీనిని స్వయముగ నిండని మాధరియను నామె వేఁడుకొన్నది."

నాగ స్తంభుఁడు దాని నందుకొనెను. దానిపై నశ్వినీపుత్రుని పేరును, 'గౌతమి' పేరును వ్రాయఁబడియుండెను.

'ఆంధ్రమాత'యు 'గౌతమి'యు నొక రేవునఁ గలిసికొనెను. మాధరి వ్రాసిన యుత్తరమును తీసికొని నాగ స్తంభుఁడు 'గౌతమి' లోని కరిగి యశ్వనీపుత్రుని సమీపించెను.

"నీకు మాధరి వ్రాసిన యొకయుత్తరమును తెచ్చినాను."

అశ్వనీపుత్రుఁ డుత్తరముకొఱకు చేతులు చాపలేదు. చేతులను వీఁపువెనుక గట్టిపై చికొని యొకవిధమగు విషపు చిరునగవుతో నిట్లనెను.

"నాకు బోధపడినది. మీరనుకొన్న పని కవాంతరములు కల్పింపఁజాలక పోలేదు."

అతికష్టంబుతో నాగస్తంభుఁడు కోపము నణఁచికొని మఱల యుత్తరము నాతని కీయబోయెను.

"నీవే చదువుకొనుము. నీకొఱకే యిది వ్రాయఁబడిన"దని యశ్వనీపుత్రుఁడు వికారహాసము చేసెను.

"నీకు మతిభ్రమము గలిగినట్లున్నది. నీవన్నమాటకు నీతల పదునాఱు చెక్కలు చేసినను పాపములేదు."

"నీ తల? ఎక్కడ నున్నావో జ్ఞప్తికి రానిమ్ము"

నాగస్తంభుఁడు పిడికిలితో నశ్వనీపుత్రుని గడ్డముపై నొక్కపోటు పొడిచెను. దానితో నాతఁడు వెనుకకుఁ బడిపోయి యొక యడ్డకొయ్యను పట్టుకొని తూలుచు మసకబారిన కన్నులతో నాగస్తంభుని వంకఁ జూడసాగెను. ఇంతలో సంకరవనితయగు బిలవతి ప్రవేశించి కారణ మేమని యడిగెను. నాగస్తంభుఁ డామెవంకకుఁ జూచి మారుమాటాడక వెడలిపోయెను. ఆతఁడు వెనుకకుఁ దిరిగి, బిలవతి తన రెండుచేతుల నశ్వనీపుత్రుని చంకలక్రిందఁ జొనిపి యాతని లేవనెత్తుటను చూచెను. మూఁడు నాలుగు దినములవఱ కశ్వనీపుత్రుఁడు లేవనే లేదు.

అశ్వనీపుత్రునకు బిలవతికిని గల యన్యోన్య సంబంధమునుగూర్చియు నా సంకరజాతివనిత యెల్లప్పు డోడలో నుండుటను గూర్చియు వర్తకసంఘమువారి కెఱుకపరుపవలెనని వృషభదత్తుఁడు నాగస్తంభునితో ననెను. కాని, యట్లుచేయవద్దని నాగస్తంభుఁ డానవెట్టెను.

"కాని యాతఁడు సంకరజాతివాఁడేమో యని నా యనుమానము."

"నిజముగా?"

"ఆతఁడు పగలెల్ల నల్లమందుమత్తుతోఁ బడియుండును. ఆతఁ డోడనాయకత్వమున కేమాత్రమును దగఁడు."

కూఁగూరవర్తకసంఘపు టధ్యక్షుఁ డోడలను, రేవుపట్టణములందలి కార్యస్థానములను సంవత్సరమున కొకసారి పరీక్షించవలసియుండెను. ఆపరీక్షార్థమె యేకారణముననో కాని నాగస్తంభుని యోడలోనేపోవ నాతఁడు నిశ్చయించుకొనెను. ఎప్పుడు సుధాంబరము చేరుదమా యని తొందరపడుచున్న నాగస్తంభున కీవార్త పిడుగై వీనులఁ బడెను. ఈనూతనపరిస్థితులలో 'నాంధ్రమాత'కన్న "గౌతమి"యే సుధాంబరమునకు ముందుగఁ బోవుననుటకు సందియము లేదు. నాగస్తంభుని చిరాకునకు మేర లేదు. తనశక్తిసామర్థ్యములపై నాధారపడుట నేర్చిన నాఁటినుండియు తన్ను రక్షించుమని యే యపరశక్తిని ధ్యానించుట మానెనో యాభగవంతుని నేఁడు నాగస్తంభుఁడు "తండ్రీ, నేను సుధాంబరము చేరువఱకు మాధరిని కాపాడు"మని ప్రార్థించెను.

'ఆంధ్రమాత' రేవునుండి బైటపడునప్పటికి 'గౌతమి' నభస్సముద్ర సంగమస్థానమును దాఁటి మనోవేగముతో వెడలిపోయెను. నాగస్తంభుఁడు ముండ్లపొదపై నున్నట్లుండెను. ఆతనికి మనస్సు మనస్సులో లేదు. అశ్వనీపుత్రుఁడు మాధరిని కలసికొన్నట్లును, యామె తన్ను ద్వేషించుచున్నందున నాయబలను ముద్దిడుకొన్నట్లును నింక నిట్టిస్వప్నములు రేయుంబవళ్లాతని హృదయాగ్నిని రగులుచుచుండెను.

నలువది దినములు గడచినవి. 'ఆంధ్రమాత' బంగాళాఖాతమును దాటి హిందూమహాసముద్రమునఁ బ్రవేశించెను. నాగస్తంభుఁ డిక నోపికపట్టఁజాలకపోయెను. అధ్యక్షునికడ కాతఁడరిగి "త్రోవలో నెక్కడ నాగక ఎకాయెకిని సుధాంబరము చేరుకొందమా?" యని యడిగెను.

అధ్యక్షుఁ డీ యుపవాదనను నిరాకరించి యింక నాలుగైదుద్వీపముల మీఁదుగ పోవుద్దేశించితినని తెలి

పెను. నాగస్తంభుఁ డొక తెచ్చిపెట్టుకొన్న చిరునగవుతో వెడలిపోయెను.

నాఁటి సూర్యాస్తమయానంతర మేడుగడియల కధ్యక్షుఁడు నాగస్తంభుని గలసికొని పైసంభాషణ లోనికి దిగెను.

"సుధాంబరమునకుఁబోవ నాయకుఁడు తొందర పడుచున్నట్లున్నాఁడు. స్వంత వ్యవహారసంబంధములగు కారణము లేవైన నున్నవా?"

అధ్యక్షుఁ డిట్లు మాటలాడుటకుఁ గారణము నర యక "అవును ఒక కారణమున్న"దని నాగస్తంభుఁడు జవాబిచ్చెను.

"నాయకునకు వివాహమైనదా?... ఎవరితోనైన ... అదియంట్లుండె. సంఘమునే మనస్సున నుంచికొని తన విధ్యుక్తధర్మమును ప్రప్రథమమున నెరవేర్చువాఁడే నాయకుఁడు. ఇంకొక సంగతి చెప్పవలసియున్నది. నాయకునిగూర్చి వాకు ఫిర్యాదులు వచ్చియున్నవి."

"ఫిర్యాదులా?"

"అవును. గోప్యముగ చెప్పఁబడిన విషయములను బహిరంగ పరుపఁజాలను. యువతులు రాక్షసులుచేసి నట్లు పురుషుల విధ్యుక్త ధర్మనిర్వహణమున కవాంతరములు కల్పింతురు."

"యువతులా? అధ్యక్షుని యుద్దేశము నాకు బోధపడుట లేదు."

అధ్యక్షుఁడు గొంతు సవరించుకొని వెడలిపోయెను. నాగస్తంభుఁ డప్పుటనే దిగ్భ్రమతో నిలువఁబడెను. అశ్వనీ పుత్రుఁడే యీ యావత్కథకును కారకుఁడని యాతని కిప్పుడు తెలియవచ్చెను. మాధరి గతియేమి?... పెక్కు దుఃఖములు వచ్చిన పక్కన నవ్వుచున్న లోకోక్తినిబద్ధిగ నాగస్తంభుఁడు నవ్వుకొనెను.

నాఁటి యర్ధరాత్రమున నాగస్తంభుఁ డోడలోని తన గదిలోఁ గూర్చుండి సముద్రపటమును చూచుచుండెను. అం దెజ్జని చుక్కలు రేవులు. "రేపే 'గౌతమి' సుధాంబరము చేరును. ఈలోపుగ తుపానురాగూడదా?"

గదితలుపు మెల్లగ త్రోయఁబడుచుండెను.

"ఎవరు వారు?"

అశ్వినీపుత్రుఁడు ద్వారముకడ నిలచియుండెను. అతని వస్త్రములన్నియు తడిసి, చినిగి, రక్తసిక్తములై యుండెను. నాగస్తంభుఁడు కూర్చున్న చోటనుండి కదలునప్పటి కావ్యక్తి మాయమైపోయెను. కాని తలుపు మాత్రము తెరువఁబడియేయుండెను. ఆతని హృదయము జల్లుమనెను. తన యూహాజనితమైన స్వప్నమేకాని నిజమగు వ్యక్తిదర్శనము కాదని నాగస్తంభుఁడు దృఢ మనస్కుఁ డగుటకుఁ బ్రయత్నించెను. కాని యది నిజమగు వ్యక్తి దర్శనమే యని హృదంతరాళమునుండి యొక ధ్వని యాతని శ్రవణములందు మారు మ్రోగుచునే యుండెను. తదేకదృష్టితో నాగస్తంభుఁడు ద్వారము వంకనే చూచుచుండెను. మఱల నశ్వినీపుత్రుఁ డాద్వారముచెంత నిలచి యుండెను.

"నీకేమి కావలయును?"

అశ్వినీపుత్రుఁడు మారు పలుకలేదు. కాని యేదో సంగతి విశదీకరింప నిచ్చగించినట్లు నాగస్తంభునకుఁ దోఁచెను. అశ్వినీపుత్రుఁడు పెదవులు తెరచెను. ఆతఁడు నిలచిన ప్రదేశమున నొక నీటిమడు గయ్యెను. ఇంతలో నాతడు మాయమయ్యెను.

నాగస్తంభుఁ డొక సేవకుని బిలచి క్రిందినీటిని తుడువు మని చెప్పెను. క్రింద చూచునప్పటికి నాగస్తంభునకు నీ రగుపడలేదు. సేవకుఁడు తిరిగివచ్చినప్పుడు, "నేనే నీటిని తుడిచితిని. నీవు పొ"మ్మని సేవకు నాతఁడు పంపివైచెను. ఆమడు గేమైనది?

తెల్లవారి ప్రొద్దుగ్రుంకినది. ఆపగటికాలమున నాగస్తంభుఁ డీయుదంతమును మఱచిపోవుటకు విశ్వప్రయత్న మొనరించెను.

అర్ధరాత్రి గడచి మూఁడుగడియ లగుసరికి నాగస్తంభుని గదితలుపు తెరువఁబడెను. ముందువలె నేదో చెప్పఁదలఁచిన ట్లశ్వినీపుత్రుఁడు ద్వారముకడ నిలచియుండెను.

"నీకేమి కావలసివచ్చితి"వని నాగ స్తంభుఁడు ప్రశ్నించెను.

నిజముగ నశ్వినీపుత్రుఁడే యచ్చట నిలచెననియు, దయ్యము గాదనియు నాగ స్తంభుఁడు నిశ్చయించెను. అశ్వినీపుత్రుఁ డొక్కయడుగు ముందునకు వైచెను. సముద్రపటము నందుకొనుటకు చేయిచాచెను. కాని నాగ స్తంభుఁ డాతని స్పృశింపఁబోవ నాతఁ డదృశ్యుఁ డయ్యెను. ఓడలో నన్నిమూలల దీపములు వెలుఁగుచుండెను. అశ్వినీపుత్రుఁ డెక్కడ?"

నాగ స్తంభుఁడు వృషభదత్తునికొఱకు కబురంపెను. ఆతనితో సంగతుల నన్నిటిని చెప్పెను. ఆయుద్యోగి ముఖము నాగ స్తంభుని శత్రువులపై కోపముచే నెఱ్ఱబారెను.

"ఇట్టివి జరుగుచుండుట యసాధారణము గాదు. దుర్మార్గులగు పిరికిపందలు తమశత్రువులపై నిట్లే పగ తీర్చుకొందురు."

"'గౌతమి' యీపాటికి సుధాంబరము చేరియే యుండును...?"

"బహుశః చేరియుండదనుకొందును. అశ్వినీపుత్రుని యొడలంతయు నీటితోను, రక్తముతోను తడిసి యుండెను కదా! గౌతమి కేమైన ముప్పు వాటిల్లినదేమో!"

నాగ స్తంభుఁడు ద్వారమువంకఁ జూచెను. తలుపు తెరువఁబడెను. దీపకళిక కాంతిలో నశ్వినీపుత్రుని శరీరము మాడువలె నగుపడెను. అతఁ డించుమించుగ వస్త్రహీనుఁడై యుండెను. ఆతనిజుట్టు జడలుకట్టుకొని యుండెను సలిలధార లాజుట్టులోనుండి ముఖముమీఁదికిని, చెక్కిళ్ళమీదికిని, భుజములమీదికిని జారుచుండెను. ఆతఁ డేమియు మాటలాడలేదు.

"సముద్రపటము కావలెను కాఁబోలు, ఏదీ?"

ఇంతలో నడుగుల చప్పుడు వినఁబడెను. ఆవ్యక్తి చిటుకలో మటుమాయమయ్యెను.

సేవకుఁడు మామిడిపండ్లను దెచ్చి నాగ స్తంభుని ముందుంచెను.

"ఆయన యెవరో క్రొత్తమనుష్యుఁడు. మీకీపండ్ల నిమ్మని పంపినాఁడు."

"ఆయన యెవరు?"

"కాలఁదిగ వస్త్రములను ధరించి జడలుకట్టిన జుట్టులోనుండి కారుచున్న నీటిని తుడిచికొనుచు నచ్చట నిలచిన పురుషుఁడు."

"ఈ నిశిరాత్రివేళ నీ కేమియు పనిలేదా? పోయి పరుండుము."

సేవకుఁ డసంతృప్తితో వెడలిపోయెను.

ఉషఃకాలమున నొక పెద్దతుపాను సముద్రము నల్లకల్లోలము గావించుచుండెను తెల్లవారిన రెండు గడియలకాతుపా నెటువచ్చిన దటు సమసిపోయెను. కాని జీమూతమాలిక లభ్రపదమున నింకను వ్రేలాడుచునే యుండెను. హిందూ మహాసముద్రతోయములు శాంతములై యచంచలములై యుండెను.

ఉదయమున నైదుగడియ లయ్యెను. వృషభదత్తుఁడు నాగ స్తంభుని గదిలోని కరుదెంచి కూర్చుండెను. నిమిసములో నాతనిముఖము వెలవెల బోయెను. "తలుపు"—

అశ్వినీపుత్రుఁ డీసారి గదిలోనికి నడచివచ్చెను. ఆతనిదేహ మిప్పుడు తడిగను, రక్తమయముగను లేదు. ఆతఁడు నిలచిన ప్రదేశమున నీటిమడుగు కాలేదు. కాని యాతఁడు చూచుట కసహ్యుఁడుగ, జ్వర పీడితునివలె నుండెను. ఆతఁడుసముద్రపటమువంకకు చేతులు చాచెను. వృషభదత్తుఁడు దిటవుచెడి లేచునప్పటి కశ్వినీపుత్రుఁ డదృశ్యుఁ డయ్యెను.

నాగ స్తంభుఁడు సముద్రపటమువంకకుఁజూచెను. ఆపటమున సముద్రమధ్యమున నొక క్రొత్త యెఱ్ఱనిచుక్క యుండెను. "ఇదెక్కడినుండి వచ్చినది?"

"గౌతమి యీ ప్రదేశమున మునిగి యుండునా?"

ఆ యెఱ్ఱచుక్క వృషభదత్తుని వేలికి తగిలెను.

"తడిగానున్నదా?"

"ఇది రక్తబిందువు."

అధ్యక్షుఁడు మధ్యాహ్ననిద్రానంతరమున లేచెను. తామ్రద్వీపముకడ నుండవలసిన యోడ మహాసముద్ర మధ్యమమున నుండుటచూచి కారణమేమని నాగస్తంభు నడిగెను.

"'గౌతమి' కేదో విపత్తు సంభవించినది."

"మహాసముద్రమునంతను వెదకింప నాయకుని తలంపు కాబోలు! 'గౌతమి' కేకీడును గలుగదు. అశ్వినీ పుత్రుఁ డితరులవలె పిచ్చినమ్మకములతో ప్రొద్దుపుచ్చు మందబుద్ధికాఁడు."

నాగస్తంభుఁడు కోపప్రకంపిత గాత్రుఁడయ్యెను.

"ఈ యోడకు నేనధికారిని. ఇతరుల క్రింద జోక్యములేదు."

"ఓడనాయకులను కారాగార బద్ధులను చేయఁ గలను."

"ప్రయత్నించవచ్చును."

అధ్యక్షుని మాటవిని నాగస్తంభుని బంధించువాఁ డెవ్వఁడు 'నాంధ్రమాత'యం దగుపడలేదు. అధ్యక్షుఁడు లజ్జావనత వదనుఁడయ్యెను.

పటమున నెత్తుటిచుక్క కనఁబడిన ప్రదేశమున సముద్రతరంగములపై నొకపడవయూఁగులాడుచుండెను. 'ఆంధ్రమాత' యాపడవను సమీపించెను. అం దిరువురు సేవకులును, రోగపీడితుఁడైన యశ్వినీపుత్రుఁడును బిలవతియు జీవములతో నుండిరి. అశ్వినీపుత్రునిలోనికిఁ గొంపోయి పరుండఁబెట్టిరి. 'గౌతమి'లో నగ్ని పుట్టుటచే నాయోడ మునిఁగెనని బిలవతి చెప్పెను.

అధ్యక్షుఁడు నాగస్తంభునిదిక్కు మొగ మయ్యెను. "ఇదంతయు నాయకున కెట్లు తెలిసినది?"

"కొన్ని సంగతులు తెలియకనే తెలియుచుండును. వానిలో నిది యొకటి."

బిలవతి సంభాషణ నందుకొనెను. "ఇంతకం టె చిత్రములైన విషయములే జరిగినవి"

"అనగా?"

మంత్రగాని ముఖము చూచిన నెట్టియేవగింపు గలుగునో బిలవతిముఖముచూచిన నట్టియేవగింపే కలుగుట లో నాశ్చర్యము లేదు. చేతినశ్వినీ పుత్రుని వంకకుఁ జూపుచు "ఆనాయకునడుగుఁ"డని యామె పలికెను.

అశ్వినీపుత్రుఁ డేకాంతముగ నాగస్తంభునితో మాటలాడ గోరిన ట్లతిబలహీనమగు స్వనముతో తెలియఁ బరచెను. ఇతరులు వెడలిపోయిరి. అశ్వినీపుత్రుఁ డొక వికృతహాస మొనర్చుచు స్మృతితప్పిపోయెను.

నాగస్తంభుఁ డచ్చటనే నిలచెను. ఆతని మనస్సునం దిప్పుడొక క్రొత్త యాలోచన యంకురించెను. "బిలవతియే యశ్వినీపుత్రునిపై ప్రేమచే నాతని జీవింపజేసినది. ఎటులైన మిత్రభేదము గలిగించినచో నశ్వినీ పుత్రుఁడు మరణించుటయేకాక నామీదికిని మాధరిమీదికిని దాడికివచ్చుచున్న యాకృతులు సంహారమగును."

నాగస్తంభుఁడు బిలవతి మున్నగువా రున్నచోటి కేగెను. "ఇక గొన్ని దినములలో సుధాంబరము చేరుదుముగదా? నీవేమి చేయుదువు?"

"ఏమో, నాకు తెలియదు. అశ్వినీ పుత్రునకుఁ దెలియును."

"నీకును ఆతనికి సంబంధమేమి?"

"నన్ను విడచి యశ్వినీ పుత్రుఁ డెచ్చటికి పోఁగలఁడు?"

"ఆతని యింటికిఁగూడ పోఁజాలడా? అచ్చట నశ్వినీపుత్రునింట నాతనికి ప్రధానమైన మాధరియున్నది. ఆతఁ డామెను చాలమారులు చూచుట నీకెఱుక లేదా? నీవచ్చుటకుఁబోయిన నామె యూరకుండునా?"

బిలవతిముఖమున కోపచిహ్నములు బయలుదేరెను. "ఎంతదుర్మాత్ముఁడు! ఎంతటిమోసగాఁడు!" అనుచు బిలవతి యచ్చోటు వాసెను. ఒక విగడియ నే పాగి నాగస్తంభుఁ డామెను వెంబడించెను.

అశ్వినీపుత్రుఁడు కన్నులు తెరచికొనియుండెను. బిలవతిని చూచుటతోడనే యాతని నేత్రగోళములం

ను భయచిహ్నములు తోఁచెను. బిలవతి యాతని కెదురుగ నిలచెను. ఆతనిముఖము మృత్యుదేవతవాతఁ బడబోవు వాని ముఖమువలె నుండెను.

అశ్వనీపుత్రున కేమియు బోధపడ లేదు. ఆతని ముఖము భయకంపితమై యుండెను.

అశ్వనీపుత్రుఁడు క్రుంగిపోవుచుండెను. "అయ్యో, వద్దు, ఆగు" మని యాతఁ డనెను.

ఎవ రేమిచేయఁగలరు? బిలవతియే యాతని జీవింపఁ జేసినది. బిలవతియే యాతని నిప్పుడు జీవహీనునిఁ జేయు చున్నది. నాగ స్తంభుఁ డేమి చేయఁగలఁడు?

"అయ్యో, వద్దు, ఆపుఁ" డను అశ్వినీపుత్రుని మాట గాలిలో కలిసిపోయెను. నాగ స్తంభుఁడు బిలవతి నొక్క లాగు లాగెను. ఆ క్షణముననే యశ్వినీపుత్రుఁడు చనిపోయెను.

'ఆంధ్రమాత' సుధాంబరద్వీపమును చేరెను. అచ్చటి వృక్షరాజములును, పచ్చికబయళ్లును మనోహర ములుగ నుండెను.

తనసదనము చుట్టునున్న సుందరారామమున మాధరి నిలచియుండెను. నాగ స్తంభుఁ డామెను సమీ పించెను. "మాధరీ! యుత్తరమున నేమి వ్రాసితివి?"

"నేను భయపడుట లేదనియు, నాయెడ దౌష్ట్య మును నిరోధింప యత్నింతు ననియు, ఆతని దగ్గరకు చేర నీయఁజాల ననియు వ్రాసితిని."

ఆమె వదన మా ప్రభాతారంభమువలె వెల్లనై యుండెను. బాలసూర్యుని నూత్న కిరణములతో నల్లు కొన్న ద్రాక్షాలవలీ నికుంజముల చిరునీడ లామెను గొడు గులు పట్టుచుండెను. నాగ స్తంభుఁ డామెచేతిని పట్టు కొనెను. "మాధరీ నేఁటికి వసంతోదయ మైనది."

మతము

విద్వాన్ దూసి రామమూర్తిశాస్త్రిగారు

ఐహికాముష్మికములలో నైహికంబు
శాశ్వతం బది గాదని జార విడిచి
సర్వ సౌఖ్యముల్ సమకూర్ప క్షమము నక్ష
యంబు నాముష్మికమె యని యార్యు లెల్ల
కూర్మి నాముష్మికంబునె కోరి సర్వ
దా తదాప్త్యుపాయంబును దడవి తడవి
చిట్టచివరకు నెంచిరి పట్టుఁగొమ్మ
యీవ తత్ప్రాప్తికని తమ హృదయములను.

*   *   *   *

వేదయుగమున నొక వింత వేషమూని
భరతఖండంబునను గానఁబడియు నంత
నుపనిషత్కాలమున దాని నుజ్జగించి
సర్వమోహనరూపంబు సంగ్రహించి
యెల్ల కలుములకును బుట్టినిల్లునైన
కరము జడదారులకుఁ గట్టు కంబమైన

యార్యభూమిని వ్యాపించి యతులమైన,
భారతీయుల మన్ననఁ బడసినావు.

*   *   *   *

ఒక్కఁడైనను నీశ్వరుఁ డక్కజముగ
భువి ననేకంబులగు రూపములను దాల్చి
జగము నలరించి విలసిల్లు చాడ్పుమీఱి
బౌద్ధ జైనాది యుగములఁ బలు రకంబు
లయిన రూపంబులను దాల్చి యార్యతతికి
భిన్నరుచిఁ గల్గఁజేసి త భిన్నమయ్యు
తన్నుఁ గట్టంగఁ ద్రాళ్లను దానె తెచ్చి
కొంటె వక్కట భావిని గంటమూని

*   *   *   *

ఆదిశంకర రామానుజార్య మాధ్వ
పుత్రులం గని భారత భూమి కుందు
కర్మభూమి నామము సార్థకముగఁ జేసి